

PAR CENTRALIZĒTO EKSĀMENU PARAUGIEM SVEŠVALODĀS (ANĢĻU, FRANČU, KRIEVU UN VĀCU VALODĀ)

2010./2011.mācību gadā 12.klasi beidz skolēni, kuri apguvuši svešvalodu pēc jaunā mācību priekšmeta standarta (Ministru kabineta 2008.gada 2.septembra noteikumi Nr.715 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem"). Tā kā vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta "Svešvaloda" standarts paredz izmaiņas angļu, franču, krievu un vācu valodas mācību saturā, tika nolemts mainīt arī centralizētā eksāmena saturu.

Atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 6.aprīļa noteikumiem Nr.35 "Noteikumi par centralizēto eksāmenu saturu un norises kārtību" Valsts izglītības satura centrs (VISC) izstrādā eksāmena programmu, kurā norāda eksāmena mērķi, adresātu, darba uzbūvi – daļu aprakstu, izpildei paredzēto laiku un mācību priekšmetu tēmu īpatsvaru, uzdevumu veidus un vērtēšanas kārtību. Centralizētā eksāmena svešvalodā programma ir publicēta VISC vietnē.

Lai sagatavotos paredzamajām izmaiņām, 2009.gada rudenī tika izveidota darba grupa, kurā tika pārstāvētas visas svešvalodas (angļu, franču, krievu, vācu). Darba grupa izvērtēja 2008./2009.mācību gada skolēnu centralizēto eksāmenu darbus, analizēja vērtēšanas kritērijus, eksāmena darbu saturu un atbilstību standarta prasībām, secinot, ka iepriekšējais centralizētā eksāmena modelis īsti neatbilst jaunā standarta prasībām.

Lai uzlabotu centralizētā eksāmena kvalitāti, darba grupa:

- izveidoja jaunu centralizētā eksāmena modeli;
- izstrādāja uzdevumu paraugus;
- izstrādāja jaunus visām minētajām svešvalodām vienotus kritērijus;
- aprobēja uzdevumu paraugus atbalsta skolās;
- analizēja datus un pilnveidoja uzdevumu paraugus.

Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta "Svešvaloda" standartā ir noteiktas pamatprasības mācību priekšmeta apguvei komunikatīvajā un valodas kompetencē un sociokultūras kompetencē, kā arī ir norādīti valodas prasmes līmeņu kritēriji.

Valodas prasmes līmeņu kritēriji

Valodas prasmes līmenis	Valodas prasmes līmeņa apraksts
C2	Spēj viegli saprast gandrīz visu dzirdēto vai lasīto. Atsaucot atmiņā izteiktos argumentus un viedokļus, spēj apkopot informāciju no dažādiem mutvārdu vai rakstiskiem avotiem un secīgi to izklāstīt. Spēj izteikties spontāni, raiti un precīzi, ņemot vērā nozīmju nianšes pat komplicētās situācijās.
C1	Spēj saprast dažādas tematikas sarežģītus, garus tekstus un uztvert zemtekstu. Spēj izteikties radoši un spontāni , īpaši nemeklējot vārdus. Spēj atbilstoši un prasmīgi lietot valodu sociālajā, akadēmiskajā un profesionālajā jomā. Spēj izveidot skaidru, labi strukturētu, detalizētu tekstu par sarežģītiem jautājumiem, labi pārzinot tekstveides principus, lietojot atbilstošus saistījuma un saskaņojuma līdzekļus.
B2	Spēj saprast galveno domu sarežģītos tekstos gan par konkrētiem, gan abstraktiem tematiem, arī diskusijās par profesionāliem jautājumiem savā specialitātē. Spēj sarunāties samērā brīvi un spontāni , saziņa ar dzimtās valodas lietotājiem noris bez aizķeršanās. Spēj skaidri un detalizēti izteikties par dažādiem tematiem , pamatot savu viedokli, izklāstot dažādu variantu priekšrocības un trūkumus.

Valodas prasmes līmenis	Valodas prasmes līmeņa apraksts
B1	Spēj saprast svarīgāko skaidros izteikumus literārā valodā par zināmiem tematiem tekstos, kas saistīti ar darbu, skolu, brīvo laiku utt. Spēj gandrīz vienmēr tikt galā situācijās, kādas var rasties, ceļojot pa vietām, kur runā apgūstamajā valodā. Spēj izveidot vienkāršu, saistītu tekstu par tuviem vai personīgi interesējošiem tematiem. Spēj aprakstīt pieredzēto, notikumus, sapņus, cerības un centienus , īsi pamatot un paskaidrot savus uzskatus, plānus.
A2	Spēj saprast atsevišķus teikumus un bieži lietotus izteicienus par aktuāliem sadzīves jautājumiem (piemēram, informāciju par sevi un ģimeni, iepirkšanos, tuvāko apkārtni, darba iespējām). Spēj sazināties situācijās, kurās notiek vienkārša informācijas apmaiņa par zināmiem jautājumiem. Spēj vienkāršos vārdos pastāstīt par sevi, tuvāko apkārtni, izteikt savas vajadzības.
A1	Spēj saprast un lietot vienkāršus izteikumus un elementāras frāzes, lai nodrošinātu konkrētas vajadzības. Prot iepazīstināt ar sevi un citiem, uzdot personiskus jautājumus un atbildēt uz tiem, piemēram, par savu dzīves vietu, pazīstamiem cilvēkiem, par lietām, kas viņam/viņai pieder. Spēj elementārā līmenī sazināties, ja otrs runā lēnām, skaidri un ir gatavs palīdzēt.

Ja skolēns turpina pirmās un otrās svešvalodas apguvi vidusskolā, viņš tiek rosināts sasniegt valodas komunikatīvo kompetenci un sociokultūras kompetenci atbilstoši **B2–C1 līmenim**. Apgūstot trešo svešvalodu no 10.klases, skolēns tiek rosināts sasniegt valodas prasmes atbilstoši **B1 līmenim**.

Izstrādājot jauno mācību priekšmeta standartu, valodas prasmju līmeņu apraksti tika veidoti atbilstoši dokumentam "Eiropas kopējās pamatnostādnes valodu apguvē: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana" (EKP). Pamatojoties uz standartu, izmaiņas paredzētas arī centralizētā eksāmena svešvalodā saturā, vienlaicīgi vienādojot svešvalodu – angļu, franču, krievu un vācu – centralizētā eksāmena darbu struktūru.

Plašāka informācija pieejama:

- angļu valodā: http://www.coe.int/T/DG4/Portfolio/documents/Framework_EN.pdf
- franču valodā: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_FR.pdf
- latviešu valodā: <http://www.valoda.lv>
- krievu valodā: <http://www.linguanet.ru/>
- vācu valodā: <http://www.goethe.de/referenzrahmen>

Centralizētā eksāmena svešvalodā struktūra 2010./2011.mācību gadā

2010./2011.mācību gadā centralizētajā eksāmenā svešvalodā (angļu, franču, krievu, vācu) tiek mainīts paredzēto uzdevumu skaits un izpildes laiks.

PRASME	UZDEVUMU SKAITS	JAUTĀJUMU SKAITS	IZPILDES LAIKS
Lasīšana	3	30	50 min
Klausīšanās	3	30	30 min
Valodas lietojums	4	40	30 min
PRASME	UZDEVUMS	VĀRDU SKAITS	IZPILDES LAIKS
Rakstīšana	1.uzdevums	100–120	70 min
	2.uzdevums	200–250	
PRASME	UZDEVUMS	UZDEVUMA FUNKCIJA	IZPILDES LAIKS
Runāšana	1.uzdevums	Intervija	10–15 min
	2.uzdevums	Lomu spēle	
	3.uzdevums	Monologs	

Lasīšanas un klausīšanās daļā nav paredzētas strukturālas izmaiņas, un uzdevumi tiek veidoti, saglabājot pieaugošu grūtības pakāpi B1–C1 līmeņu diapazonā.

Valodas lietojuma daļā tiek pārdaļīts uzdevumu skaits – trīs uzdevumu vietā paredzēti četri uzdevumi, izpildes laiku saglabājot nemainīgu – 30 minūtes.

Rakstīšanas daļā šajā mācību gadā paredzēti divi uzdevumi.

1.uzdevums	Lietišķo rakstu veidi (vēstule, rekomendācija u.c.)	100–120 vārdu (ieteicamais izpildes laiks – 25 min)
2.uzdevums	Radošais darbs (eseja, argumentēts pārspriedums u.c.)	200–250 vārdu (ieteicamais izpildes laiks – 45 min)

Rakstīšanas uzdevumi tiks vērtēti atsevišķi, ņemot vērā šādus kritērijus:

- saturu;
- teksta uzbūvi/organizāciju;
- gramatisko formu lietojumu;
- vārdu krājumu;
- ortogrāfiju.

Mutvārdu daļā uzdevumu skaits nav mainīts. Visu svešvalodu eksāmenā paredzēts iekļaut trīs uzdevumus ar dažādām komunikatīvajām funkcijām: interviju, dialogu un monologu.

1.uzdevums	Intervija (<i>jautājumi</i>)	3–5 min
2.uzdevums	Dialogs (<i>lomu spēle</i>)	3–5 min
3.uzdevums	Monologs (<i>kopsavilkums un viedokļa izklāsts par 60–80 vārdus garu tekstu</i>)	5 min

Katra uzdevuma komunikatīvās funkcijas izpildi vērtē atsevišķi. Kopvērtējums par visiem trīs uzdevumiem tiek izteikts šādos kritērijos: vārdu krājums, gramatiskā kontrole, valodas plūdums, izruna un intonācija. **Mutvārdu daļas vērtēšanas kritēriji** pieejami VISC vietnē (sadaļā „Pārbaudes darbu paraugi”).

Centralizētā eksāmena svešvalodā mutvārdu daļas apraksts

1. uzdevuma (intervijas) apraksts

Uzbūve. Mutvārdu daļas pirmais uzdevums ir intervija, kuras laikā intervētājs uzdod piecus jautājumus par skolēna nejauši izvēlēto tematu. Jautājumi skolēnam nav doti – tie norādīti skolotāja mutvārdu daļas materiālā atbilstoši dotajam tematam.

Vērtēšana. Šajā uzdevumā tiek vērtēta skolēna spēja izteikties spontāni par uzdoto jautājumu, ja nepieciešams, izvēršot tēmu un argumentējot pausto viedokli.

Saziņas tēmas, par kurām skolēnam tiek uzdoti jautājumi, atbilst vispārējām tematiskajām jomām, neiekļaujot ļoti specifiskas saziņas tēmas, piemēram, par biznesu, ekonomiku vai juridiskajiem jautājumiem.

Nr.p.k.	Tēma
1.	Par sevi
2.	Māja un dzīvesvieta, apkārtējā vide
3.	Ikdienas dzīve
4.	Brīvais laiks, izklaide
5.	Ceļojumi
6.	Attiecības ar citiem cilvēkiem
7.	Veselība un ķermeņa kopšana
8.	Izglītība
9.	Iepirkšanās
10.	Uzturs un dzērieni
11.	Pakalpojumi
12.	Vietas
13.	Valoda
14.	Laika apstākļi

Jautājumi, kurus uzdod skolotājs, izvēlēti, ievērojot to funkcionālo mērķi. Divi no pieciem jautājumiem parasti ir identificējoši, tāpēc atbildes uz tiem ir īsākas – mazāk par vienu minūti. Savukārt atlikušie trīs jautājumi ir atbilstoši "Izklāsta" un "Attieksmes paušanas" kategorijām. Uz šiem jautājumiem skolēna atbildei paredzēts laiks līdz vienai minūtei. Kopējais runāšanas laiks šajā eksāmena daļā ir 3–5 minūtes.

	Identificēšana	Izklāsts	Attieksmes paušana
Māja un dzīvesvieta, apkārtējā vide	<ol style="list-style-type: none">1. Kādas priekšrocības (kādi trūkumi) ir dzīvošanai laukos (pilsētā)?2. Ar ko atšķiras cilvēku dzīves apstākļi dažādās valstīs?3. Kādas dzīvesvietas labprāt izvēlas dažādas personu grupas (piemēram, ģimenes, studenti)?	<ol style="list-style-type: none">1. Cik lielā mērā un kādā veidā dzīves apstākļi un dzīvesvieta var ietekmēt cilvēka personību? Kāpēc?2. Kas jaunākajām tehnoloģijām ir kopīgs ar jēdzieniem "dzīvesvieta" un "attālums"?3. Kas nosaka atšķirības cilvēku dzīves apstākļos dažādās valstīs?	<ol style="list-style-type: none">1. Vai, tavuprāt, jaunieši Latvijā uzsāk patstāvīgu dzīvi ātrāk vai vēlāk kā citviet Eiropā? Pamato viedokli!2. Kā, tavuprāt, cilvēka vecums nosaka dzīves vietas un apstākļu izvēli?3. Kā, tavuprāt, pārvietošanās brīvības ietekmē mainās attieksme pret jēdzienu "mājas"?

Ieteikums. Lai izprastu jautājumu uzbūves būtību un sagatavotos mutvārdu eksāmena intervijai, skolēniem mācību procesa laikā ieteicams izveidot jautājumu katalogu par katru no saziņas tēmām (apakštēmām).

2.uzdevuma (lomu spēles) apraksts

Uzbūve. Mutvārdu daļas otrais uzdevums ir lomu spēle. Skolēns izvēlas vienu no aizsegtajām lomu spēles kartēm un vienas minūtes laikā sagatavojas sarunai. Lomu spēles ilgums ir no trīs līdz piecām minūtēm.

Vērtēšana. Lomu spēles uzdevumā tiek vērtēta skolēna spēja izteikties atbilstoši dotajai situācijai.

Ieteikums. *Lai veiksmīgāk sagatavotos lomu spēlei, ieteicams izmantot iepriekšējo mācību gadu centralizēto eksāmenu mutvārdu daļas materiālus. Kopš 2008.gada materiālu apkopojums pieejams arī VISC mājaslapā.*

3.uzdevuma (monologrunas) apraksts

Uzbūve. Mutvārdu daļas trešais uzdevums ir monologruna (kopsavilkums un viedokļa izklāsts) par tekstu, kas atbilst kādai no tematiskajām jomām. Teksta apjoms nepārsniedz 60–80 vārdus. Izvēlētie publicistiskie teksti ir īsināti un pielāgoti eksāmena vajadzībām.

Skolēnam teksta izlasīšanai un atbildes sagatavošanai paredzētas divas minūtes. Gatavošanās laikā skolēns rakstiskas piezīmes neveic. Atbildei paredzētais laiks: 3 minūtes.

Vērtēšana. Šajā uzdevumā tiek vērtēta skolēna spēja izteikties saistītā monologrunā, veidojot secīgu stāstījumu, kā arī spēja izvērst apgalvojumus un argumentēti paust savu viedokli. Intervētājs par teksta saturu skaidrojumus nesniedz, skolēna stāstījumu nepārtrauc un nekomentē.

Ieteikums. *Lai sagatavotos stāstījumam un viedokļa izklāstam par dažādas tematikas tekstiem, skolēniem ieteicams pārdomāt mutvārdu izklāsta plānošanas un argumentēšanas stratēģijas.*

Mutvārdu daļas uzdevumu paraugi, mācību video un skolēnu atbilžu izvērtējumi pieejami VISC vietnē (sadaļā „Pārbaudes darbu paraugi”).

Intervētāja loma mutvārdu daļā

Saskaņā ar eksāmena norises instrukciju (VISC vietnē no š.g. 1.maija) intervētājs organizē **mutvārdu daļas norisi** (pieejama VISC vietnes sadaļā „Pārbaudes darbu paraugi”).

Eksāmena mutvārdu daļas laikā norādījumi skolēnam tiek sniegti svešvalodā. Lai skolotāja sniegtie norādījumi visu svešvalodu eksāmenu mutvārdu daļas laikā būtu salīdzināmi, intervētājs izmanto standartizētas **intervētāja frāzes starp uzdevumiem** (pieejamas VISC vietnes sadaļā „Pārbaudes darbu paraugi”).